

УДК 340.134

ПРАВОВІ ДЕФІНІЦІЇ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТВОРЕННЯ ДОСКОНАЛИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ УКРАЇНИ

В. Косович

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, 79000 Львів, Україна*

У статті подано характеристику правової дефініції як засобу нормопроектної техніки. Уточнено розуміння терміна правова дефініція стосовно дефініцій, які використовуються у нормативно-правових актах України; виділено її основні ознаки, розглянуто види та функції. Звернуто увагу на вимоги, що ставляться до правових дефініцій, виділено правила та підстави їх використання у разі створення проектів нормативно-правових актів.

Ключові слова: правова дефініція, нормативно-правовий акт, нормопроектувальна техніка.

Серед засобів нормопроектувальної техніки, які забезпечують створення якісних нормативно-правових актів чільне місце належить правовим дефініціям. У чинному законодавстві України, особливо у новостворюваному, можна виявити цілу низку таких понять. Необхідність створення досконалих нормативно-правових актів та й удосконалення чинної нормативно-правової бази України зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Правові дефініції досліджували українські та зарубіжні науковці, як і представники теорії права, так і фахівці із галузевих дисциплін, зокрема: Л.Ф. Апт, В.М. Баранов, С.Г. Ольков, А.В. Плотніков, Т. Подорожна, А. Хворостякіна, О.І. Ющик, М.В. Чиннов та ін.

Певне, нехай і незначне, відображення отримало питання правових дефініцій у документах, присвячених правилам нормопроекування. Наприклад, у «Методичних рекомендаціях з підготовки та оформлення проектів законів України, нормативно-правових актів Президента України, Кабінету Міністрів України, МНС та дотримання правил нормопроектної техніки», затверджених наказом МНС від 10.12.2007 р. № 851, зазначено, що: «визначення термінів доцільно давати лише в законопроектах загального характеру й у тій частині законопроекту, де даний термін вживається вперше».

Дефінітивна форма розкриття змісту юридичних термінів активно використовується Конституційним судом України при тлумаченні нормативно-правових приписів (див., наприклад, рішення Конституційного суду № 10-рп/2003 від 28.05.2003 р. у справі за конституційним поданням Антимонопольного комітету України про офіційне тлумачення поняття «організація розповсюдження поштових марок, маркованих конвертів і карток», яке вживається в абзаці другому частини третьої ст. 15 Закону України «Про поштовий зв'язок»).

Водночас попри наявні доктринальні напрацювання певну (опосередковану) нормативну регламентацію, практичну використовувальність у правотворчій та правоінтерпретаційній практиці стосовно правових дефініцій є ще чимало питань, насамперед як, за наявності яких підстав вони можуть вводитись у текст нормативно-правового акта.

Для вирішення цих проблем видається за необхідне, узагальнивши існуючі матеріали, розробити низку положень, які могли би бути нормативно закріпленими правилами використання правових дефініцій під час розробки проекту нормативно-правового акта.

З цієї метою у межах нашого дослідження доцільно:

- розробити універсальне визначення поняття «правова дефініція» у нормативно-правових актах, яке б відображало її сутність, ознаки та функції;
- сформулювати систему вимог, яким мають відповідати правові дефініції;
- систематизувати правила та передумови (підстави) використання правових дефініцій при створенні проектів нормативно-правових актів;
- оцінити у призмі цих вимог та правил правові дефініції, що містяться в окремих нормативно-правових актах України.

Характеристика будь-якого юридичного терміна значною мірою залежить від трактування його змісту. Стосовно змісту терміна «правова дефініція» в юридичній науці сьогодні сформувалося загалом єдине розуміння. Позитивним є також те, що таке розуміння в цілому співзвучне із загальноприйнятим сприйняттям дефініції.

У великому тлумачному словнику сучасної української мови зазначено, що дефініція – це стисле логічне визначення, яке містить найістотніші ознаки визначуваного поняття [1, с. 290]. Юристи вважають, що правова дефініція – коротке визначення якого-небудь поняття, яке відображає суттєві ознаки явища, предмета [2, с. 171; 3, с. 301]; вихідні (основоположні), самостійні та специфічні державно-владні приписи, що є коротким визначенням понять, які використовуються у законодавстві [4, с. 31]. Зокрема, К.К. Панько висловлює думку, що дефініції можуть бути визначені трояким способом: як спосіб структурування, упорядкування ознак; як спосіб виявлення змісту поняття; як знакова система синоніміювання певних понять [5, с. 104]. З лінгвістичного погляду визначення того чи іншого нормативного поняття є загальною словесною формулою, в якій об'єднані всі особливості і суттєві ознаки цього поняття [6, с. 68]. Так правова дефініція є визначенням правових явищ, через виділення їх основних ознак. Тракткування дефініції як визначення, напевно, стало причиною того, що у правових документах, які окреслюють правила нормопроектування в Україні, а також наукових рекомендаціях щодо них, йдеться саме про визначення, насамперед термінів [7]. Постає питання, а який із термінів точніший, і який саме має закріплюватися в законодавстві про правила нормопроектування, насамперед, Законі України «Про нормативно-правові акти».

Необхідно зазначити, що не сприяє використанню доктринальних положень стосовно дефініції і відсутність серед науковців єдиної позиції щодо її назви. У літературі йдеться як мінімум про три поняття: «правова дефініція», «нормативна дефініція», «законодавча дефініція». Кожне з позначень має свої позитиви і водночас викликає зауваження. Характеристика дефініції як правової та нормативної дає змогу вести мову про використання дефініцій у всіх категоріях правових актів (що є позитивним у контексті плюралізації джерельної бази права сучасної України), але водночас охоплює і природниче розуміння права, та інші крім юридичних соціальні норми (що спричиняє надмірну широту охоплюваних поняттям явищ та ускладнює можливості юридичної регламентації в межах нормативно-правового акта). Термін «законодавча дефініція» є зручним для оперування ним як нормативно-правового припису, однак є занадто вузьким, оскільки на думку частини науковців має стосуватися лише дефініцій, що

використовуються у текстах законів, і є непридатним насамперед для підзаконних нормативно-правових актів.

Для того, щоб зробити якісь висновки, зупинимося на ознаках, видах та функціях правових дефініцій, практиці їх використання.

Загальновідомо, що зміст правового явища розкривається через його ознаки. Попри це науковці особливої уваги на ознаки правової дефініції не звертають. Серед ознак дефініції видається за необхідне виділити насамперед такі:

– у дефініції подано визначення використовуваного у тексті нормативно-правового акта терміну [8] (насамперед спеціально-юридичного, з яким пов'язані інші нормативно-правові приписи та який має суттєве значення для правового регулювання суспільних відносин відповідного виду);

– визначення розкриває зміст поняття [9], що позначається відповідним терміном;

– визначення розуміння (характеристика) правових явищ, позначених відповідним юридичним терміном, здійснюється шляхом виділення їх основних ознак;

– визначення понять може здійснюватися законодавцем шляхом опису елементів, які становлять його обсяг [3, с. 309] (подано лише їх перелік; при цьому між ними не має існувати взаємозв'язок – інакше перед нами буде юридична конструкція, що викладається у дефінітивній формі);

– дефініції можуть бути нормативно-правовим приписом чи його частиною [10];

– є моделлю ознак, властивостей, функцій правових явищ;

– є своєрідною формою виразу автентичного тлумачення, що має загальнообов'язковий характер.

Відобразити усі перелічені ознаки у визначенні правової дефініції вочевидь доволі складно. В основу розуміння цього правового феномена мають лягати найбільш значущі з них. До них, видається, доцільно зачислити (й відповідно запропонувати первинне трактування дефініції) ті, які характеризують дефініцію як визначення терміна, що позначає поняття, шляхом виділення основних ознак цього поняття.

Аналіз ознак правової дефініції також дає підстави висловити певні міркування стосовно оптимальної назви дефініцій, що використовуються у нормативно-правових актах України. Насамперед, важко не помітити, що практично у всіх ознаках йдеться про дефініцію (визначення), яка міститься у тексті нормативно-правового акта, а отже, може бути нормативно-правовим приписом. У дефініції подано інтерпретацію терміна й тим самим розкрито зміст поняття, яке використовується у нормативно-правових приписах цього нормативно-правового акта та й іноді інших нормативно-правових актів. Ознайомлюючись із нормативно-правовими актами України, можна зазначити, що в тих актах, в яких є спеціальна стаття присвячена дефініціям, використовується назва «визначення» (наприклад, ст. 14 «Визначення понять» Податкового кодексу України від 02.12.2010 р. № 2755-VI, ст. 1 «Визначення термінів» Закону України від 18.01.2001 р. № 2235-III «Про громадянство України», ст. 1 «Визначення термінів» Закону України від 20.01.2010 р. № 1819-VI «Про захист суспільної моралі»). Постає необхідність поєднання доктринальної і нормативної назв. Зазначене дає підстави стверджувати, що у тих випадках, коли ми розглядаємо дефініцію, як засіб нормотворчої техніки, найбільш правильно оперувати такою назвою дефініції як «дефініція (визначення) термінів нормативно-правового акта».

Кращому розумінню природи правових дефініцій сприяє знання їх видових особливостей. У літературі запропоновано досить різноманітну класифікацію

правових дефініцій. Т.С. Кашаніні розмежовує дефініції на: повні (такі, які містять сукупність суттєвих ознак); неповні (у них відсутня сукупність суттєвих ознак, але наявні головні з них; дефініції переліки [2, с. 172–173]. Т.В. Губаєва зазначає, що вони можуть бути побудовані за моделлю класичного визначення, яке вказує на родові ознаки і видові відмінності, а також за типом казуального переліку, який створює відносно повну і точну характеристику об'єкта, що визначається [6, с. 69]. Дефініції пропонують поділити на дві групи: науково-юридичні, розроблені доктриною та використовувані у науковому обороті, і «легальні», під якими розуміють дефініції із нормативно-правових актів [3, с. 80]. Т. Подорожна, беручи за основу лінгвістичні дослідження, виділяє такі види дефініцій, як родовидові, портативні, квазіродовидові [4, с. 39].

Для розмежування правових дефініцій на різні види використовуються найрізноманітніші критерії. Поміж інших звертає на себе увагу такий критерій, як предмет «дефінування», оскільки значною мірою зумовлює зміст визначення. Відповідно до цього критерію можна виділити такі групи дефініцій (визначень) термінів нормативно-правових актів:

– визначення терміна (слова), наприклад, «аваль» (пункт 14.1.1 ст. 14 Податкового кодексу України) чи групи термінів (словосполучення), наприклад, «оскарження рішень контролюючих органів» (пункт 14.1.7 ст. 14 Податкового кодексу України);

– визначення спеціально-юридичних термінів, наприклад, «акцизний податок» (пункт 14.1.4 ст. 14 Податкового кодексу України) чи загальнозживаних термінів, із первинним розумінням яких пов'язані юридичні наслідки, наприклад, «алкогольні напої» (пункт 14.1.5 ст. 14 Податкового кодексу України);

– визначення формально визначених термінів, наприклад, «відчуження майна» (пункт 14.1.31 ст. 14 Податкового кодексу України) чи формально невизначених, насамперед, оціночних термінів, наприклад, «великий платник податків» (пункт 14.1.24 ст. 14 Податкового кодексу України).

Значною мірою характеризують правові дефініції і їх функції. Правові дефініції забезпечують ясність і повноту змісту юридичних термінів, дають змогу відрізнити поняття одне від другого та економно розмістити нормативний матеріал, не допускають повторів, збагачують наукову основу законів [2, с. 175]. Вони характеризуються як логічний прийом, який дає підстави: 1) формулювати думки, що фіксують ознаки відображених у них явищ; 2) уточнюють значення виразу, який вводиться; 3) формулюють у короткій формі основний зміст поняття; 4) формулюють критерії відмінності явища (об'єкта), що вивчається, від інших явищ (об'єктів); 5) відображають способи його побудови, використання. Дефініції як спосіб відображення, об'єктивації і перетворення реальності стають необхідними зовнішніми оболонками правових явищ [5, с. 107, 118]. Т. Подорожна звертає увагу на дві групи функцій законодавчих дефініцій: загальні (онтологічну, гносеологічну, логічну, критичну, інформаційну, інтерпретаційну тощо) та спеціальні (системно-структурну) [4, с. 151]. Використання в текстах нормативно-правових актів законодавчих дефініцій, може розглядатися як один зі способів забезпечення правової визначеності та зрозумілості правових норм, а також ефективного втілення в тексті нормативно-правового акта наміру законодавця [11].

Якщо коротко підсумувати наведені міркування, то основне завдання визначення термінів нормативно-правового акта – належне розуміння змісту

понять, які вони позначають й відповідно правильне використання при створенні та застосуванні нормативно-правових приписів.

Проведений аналіз поняття правової дефініції, її ознак, видів та функцій дають підстави стверджувати, що коли йдеться про дефініції у нормативно-правових актах, то точніше вести мову про дефініції (визначення) термінів нормативно-правових актів, а дефініцію (визначення) термінів нормативно-правових актів необхідно розглядати як визначення терміна, що використовується у тексті нормативно-правового акта і позначає певне поняття шляхом виділення основних ознак цього поняття з метою належного розуміння його змісту.

Перелік тих функцій, які виконуються правовими дефініціями, ілюструє їх значущість як засобу нормотворчої техніки. Однак успішність виконання тих завдань, які ставляться перед правовими дефініціями, зумовлюється насамперед рівнем дотримання тих вимог, що ставляться до них. Такі вимоги розроблено сьогодні на доктринальному рівні на основі різноманітних наукових досліджень та аналізі юридичної практики. Участь юристів та філологів у формуванні системи вимог до правових дефініцій спричинила широкий спектр таких вимог. Дефініції повинні: відображати тільки суттєві ознаки узагальнених явищ, ці ознаки мають мати правове значення; бути повними і відображати усі узагальнювані явища; бути адекватними – їх обсяг має збігатися із поняттям, що визначається; не містити суперечливих тверджень; не містити термінів, які використовуються у понятті, що визначається [2, с. 172; 6, с. 69–70]; видовою відмінністю має бути ознака, властива тільки поняттю, що визначається і відсутня в інших поняттях цього ж роду; визначення не може бути заперечуючим [5, с. 117].

Певні вимоги до визначення юридичних термінів знайшли своє відображення у згаданих нами вище нормативних документах та рекомендаціях стосовно правил нормопроекування. Визначення найважливіших термінів, уживаних у законі, які є загальними для всіх його приписів, доцільно давати в одній статті, що міститься звичайно в кінці тексту. Кількість визначень, що пояснюють ті чи інші терміни, які містяться в законі, не повинна бути надмірною [12]. У «Правилах нормопроекування» запропоновано включати визначення у закон лише у разі, коли вони необхідні. Визначення терміна не має суперечити його нормальному значенню. Стаття, яка містить в собі визначення, розміщується безпосередньо після назви [13].

Вказаний досить широкий перелік вимог до правових дефініцій засвідчує високий рівень дослідженості теми. Попри це, до перелічених вимог, видається, варто додати і такі, як:

– недоцільність використання у визначенні формально невизначених, насамперед, оціночних термінів, наприклад, «безнадійна заборгованість» відповідно до пункту 14.1.11 ст. 14 Податкового кодексу України тлумачиться і як заборгованість, стягнення якої стало неможливим у зв'язку з дією обставин непереборної сили;

– формулювання визначень має бути коротким (така вимога напрошується після ознайомлення із досить об'ємними визначеннями «постійного представництва» (пункт 14.1.193 ст. 14 Податкового кодексу України) та «резиденти» (пункт 14.1.213 ст. 14 Податкового кодексу України).

Із напрацьованої системи вимог, на нашу думку, можна змоделювати таблицю «оцінки дефініцій термінів нормативно-правових актів» на предмет відповідності до цих вимог. Таблиця може бути викладена так:

**Оцінка дефініції (визначення) терміна
«.....» на відмінність вимогам**

№	Вимога	Відп. + Не відп.-	№	Вимога	Відп. + Не відп.-	№	Вимога	Відп. + Не відп.-
1	Відображати тільки суттєві ознаки узагальнених явищ, ці ознаки мають мати правове значення		5	Видовою відмінністю має бути ознака, властива тільки поняттю, що визначається і відсутня в інших поняттях цього ж роду		9	Недоцільність використання у визначенні формально невизначених, насамперед, оціночних термінів	
2	Бути повними і відображати усі узагальнювані явища		6	Визначення не може бути заперечуючим		10	Правило однозначності	
3	Бути адекватними – їх обсяг має збігатися із поняттям, що визначається		7	Визначення терміна не повинно суперечити його нормальному значенню		11	Формулювання визначень має бути коротким	
4	Не містити термінів, які використовуються у понятті, що визначається		8	Правило недопустимості визначення невідомого через невідоме				

Апробуємо на відповідність вимогам для прикладу декілька дефініцій. У ст. 1 Закону України від 03.07.1991 р. № 1286 «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» закріплюється, що *референдум* – це спосіб прийняття громадянами України шляхом голосування законів України, інших рішень з важливих питань загальнодержавного і місцевого значення. При створенні такого визначення витримані майже всі вимоги: 1) відображено суттєві ознаки – всенародне голосування, питання загальнодержавного і місцевого значення; 2) визначення повне; 3) за обсягом співпадає із розумінням поняття референдум; 4) дублювання термінів відсутнє; 5) всенародне голосування пов'язується тільки із референдумом; 6) визначення не є заперечуючим; 7) не суперечить його нормальному значенню; 10) однозначне; 11) коротке. Не у повному обсязі витримано вимогу вісім недопустимість визначення невідомого через невідоме – оскільки потребує уточнення словосполучення «питання загальнодержавного та місцевого значення, та вимогу дев'яту про недопустимість використання у визначенні оціночних понять – в даному приписі наявне оціночне поняття «важливі» питання.

Стаття 1 «Визначення термінів» Закону України від 01.06.2000 р. № 1775-III «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» встановлює, що *орган ліцензування* – орган виконавчої влади, визначений Кабінетом Міністрів України, уповноважений законом державний колегіальний орган, спеціально уповноважений виконавчий орган рад для ліцензування певних видів господарської діяльності. Попри відповідності до більшості вимог, певні зауваження виникають у призмі вимоги № 4 – термін орган визначається знову ж таки як орган, та вимоги № 8 – орган ліцензування – це орган виконавчої влади, визначений Кабінетом

Міністрів України (тобто який саме конкретно орган – невідомо; необхідне додаткове опрацювання інших нормативно-правових актів України).

Можна відшукати у законодавстві України не тільки такі, які відповідають зазначеним вимогам дефініції (визначення) термінів (їх переважна більшість), а й такі, які не витримують критики. Наприклад, у ст. 1 Закону України від 23.06.2005 р. № 2709-IV «Про міжнародне приватне право» пропонується визначення терміна «обхід закону». Це – застосування до правовідносин з іноземним елементом права іншого, ніж право, передбачене відповідним законодавством. Досягнення цього визначення лише у тому, що воно коротке.

Постає логічне питання: як бути у тих випадках, коли дефініція (визначення) терміна нормативно-правового акта не відповідає усім вимогам. Видається, що у тих випадках, коли невідповідностей декілька, доцільно ставити вимогу про корекцію визначення, інакше існуватиме постійна загроза правозастосовчих помилок. В ідеалі розробники проєктів нормативно-правових актів, вводячи у текст проєктованого юридичного документа дефініції, мають прагнути до 100 відсоткової відповідності останніх до наведених вимог.

Показником високого ступеня наукової дослідженості правових дефініцій (на відміну від багатьох інших засобів нормопроектної техніки) є вагомий напрацювання стосовно *правил* та *передумов* їх використання у текстах нормативно-правових актів. Зокрема, виділяють такі правила. Перша група – *правила* розміщення дефініцій у нормативно-правовому акті: правові дефініції можуть розміщуватися при першому використанні терміна, у примітках, на початку нормативно-правового акта. В.М. Баранов вважає, що найдоцільніше законодавчі дефініції розміщувати у преамбулах [14, с. 40]. Т.В. Губаєва вважає що дефініції мають вводитись у нормативно-правий текст такими способами: прямим визначенням через рід і видові відмінності; у вигляді розгорнутого опису поняття при першому його згадуванні у нормативно-правовому тексті; через описування головних ознак поняття, необхідних для мети даного нормативно-правового акта; винесенням у лапки після першого використання відповідного терміну [6, с. 71–72]. На думку Л.Ф. Апт, з погляду техніки систематизації, дефініції доцільно розміщувати у преамбулі [3, с. 309]. Друга група правил – *правила*, які забезпечують змістовну досконалість дефініції: правило співмірності, правило повноти визначення, правило заборони кола у визначеності, правило недопустимості визначення невідомого через невідоме, правило несуперечності, правило однозначності [15].

До підстав, (*передумов*, необхідності) дефінування термінів (й відповідно, визначення понять) використаних у тексті нормативно-правового акта зачисляють такі випадки, коли: 1) поняття створене шляхом переосмислення загально-використовуваного слова або з використанням нетрадиційної лексики; 2) поняття, оформлене з допомогою слів, що занадто часто використовуються у звичайній мові і викликають множинні змістовні асоціації; 3) із врахуванням мети проєктованого нормативно-правового акта це поняття є специфічним; 4) поняття по-різному трактується юридичною наукою і практикою [6, с. 68]. Т.С. Кашаніна вважає, що визначенню мають підлягати поняття: неточні; ті, які рідко трапляються; спеціальні; іноземні; складні-юридичні; буденні, які мають різний зміст; ті, які по-різному трактуються юридичною наукою і практикою; ті, які використовуються у розширюваному чи обмежуваному змісті [2, с. 173].

Переглянемо чи введені відповідно до названих передумов дефініції (визначення) термінів у нормативно-правових актах України (розглянемо декілька дефініцій у різних нормативно-правових актах). У ст. 1 Закону України від

20.11.2003 р. № 1296-IV «Про захист суспільної моралі» подано визначення терміна «суспільна мораль». Необхідність інтерпретації цього терміна зумовлена тим, що він використовується у різних суспільних науках й існує його дещо різне розуміння. Ст. 1 Закону України від 18.01.2001 р. № 2235-III «Про громадянство України» розкриває зміст термінів «свідцтво про належність до громадянства України». Перед нами складне юридичне словосполучення, і саме тому воно отримало нормативне визначення. Юридичне формулювання даються інколи і стосовно, на перший погляд, зрозумілих термінів. Зокрема, у ст. 2 Земельного кодексу України від 25.10.2001 р. № 2768-III зазначено, що земельні відносини – це суспільні відносини щодо володіння, користування і розпорядження землею. Загальновідомість (навіть певна буденність цього терміна), й потреба в акцентуванні уваги на особливостях земельних відносин (як різновиду майнових) у юридичному плані стали причиною його тлумачення законодавцем у правовій нормі.

Недотримання вимог, що ставляться до правових дефініцій, та правил їх уведення в текст нормативно-правового акта спричинює неналежне використання дефініцій як засобу нормо-проектної техніки, стає причиною правотворчих помилок, (а згодом неналежного застосування нормативно-правових актів). Найчастіше такими помилками є: відсутність дефініцій у тих випадках, коли вони необхідні; використання у дефініціях-переліках формально не визначених термінів; описові дефініції можуть бути надто складними, багатозначними [5, с. 112]; наявність різних визначень одного і того самого терміна [3, с. 305];

Справжні складнощі підбору термінів, які доцільно визначити у тексті нормативно-правового акта, потребують високої професійної підготовки розробників проектів нормативно-правових актів, насамперед з питань нормопроектувальної техніки.

Проведене нами дослідження підтверджує необхідність використання при розробці текстів нормативно-правових актів такого засобу нормопроектувальної техніки, як дефініцій (визначень) термінів нормативно-правових актів. Водночас чітко простежено, що дефініції (визначення) термінів сприятимуть якості нормативно-правових актів лише за двох обставин. Перша: розуміння дефініції (визначення) терміна, перелік вимог до неї, правил та передумов використання при створенні проектів нормативно-правових актів, мають бути закріплені в Законі України «Про нормативно-правові акти» чи принаймні методичних рекомендаціях щодо правил нормо-проектування. Друга: суб'єкти, які беруть участь у підготовці законопроектів, повинні володіти не тільки теоретичними знаннями з питань нормопроектування, а й практичними навиками «користування» засобами нормотворчої техніки.

Список використаної літератури

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К., ВТФ «Перун», 2007. – С. 290.
2. *Кашанина Т.В.* Юридическая техника : учебник / Т.В. Кашанина. – М. : Эксмо, 2007. – С. 171.
3. *Апт Л.Ф.* Правовые дефиниции в законодательстве / Л.Ф. Апт // Проблемы юридической техники : сборник статей / под ред. В.М. Баранова. – Нижний Новгород, 2000. – С. 301.
4. *Подорожна Т.С.* Законодавчі дефініції: поняття, структура, функції / Т.С. Подорожна. – Львів : ПАІС, 2009. – С. 31.
5. *Панько К.К.* Теория и практика законотворчества в уголовном праве / К.К. Панько. – М. : Юрлитинформ, 2011. – С. 104.
6. *Губаева Т.В.* Язык и право / Т.В. Губаева. – М. : Норма, 2007. – С. 68.

7. Див., «Правила підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України», затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 06.09.2005 р. № 870; «Методичні рекомендації з підготовки та оформлення проектів законів України, нормативно-правових актів Президента України, Кабінету Міністрів України, МНС та дотримання правил нормопроектної техніки», затверджені наказом МНС від 10.12.2007 р. № 851; «Правила нормопроектування», розроблені директором канадсько-української Програми з нормопроектування Р.С. Бержероном у 1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до : <http://www.apitu.org.ua/system/files/bergeron.doc>
8. Термін – слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі ... // Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К., ВТФ «Перун», 2007. – С. 1444.
9. Поняття – одна з форм мислення, результат узагальнення суттєвих ознак об'єкта дійсності. Сукупність поглядів на що-небудь, рівень розуміння чогось // Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К., ВТФ «Перун», 2007. – С. 1049.
10. Так, наприклад, «переважаюча частина кримінально-правових дефініцій є складовою частиною, структурним елементом правової норми, її диспозицією і тому носять формально-юридичний характер» // Панько К.К. Теория и практика законотворчества в уголовном праве / К.К. Панько. – М. : Юрлитинформ, 2011. – С. 113.
11. *Хворостянкина А.В.* Визначеність законодавчих дефініцій як умова ефективного дотримання духу та букви закону. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/.../law/.../02_hvorostyankina_av.pdf
12. «Методичні рекомендації з підготовки та оформлення проектів законів України, нормативно-правових актів Президента України, Кабінету Міністрів України, МНС та дотримання правил нормопроектної техніки», затверджені наказом МНС від 10.12.2007 р. № 851.
13. «Правила нормопроектування», розроблені директором канадсько-української Програми з нормопроектування Р.С. Бержероном у 1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до : <http://www.apitu.org.ua/system/files/bergeron.doc>
14. *Баранов В.М.* Законодательная дефиниция как общеправовой феномен / В.М. Баранов // Законодательная дефиниция: логико-гносеологические, политико-юридические, морально-психологические и практические проблемы: материалы Международного «круглого стола» (Черновцы, 21–23 сентября 2006 г.) / под ред. В.М. Баранова, П.С. Пацуркивского, Г.О. Матюшкина. – Нижний Новгород. Нижегородский исследовательский научно-прикладной центр «Юридическая техника», 2007. – 1456 с.
15. Перелічені правила систематизовані Т.С. Подорожною у роботі «Законодавчі дефініції: поняття, структура, функції» / Т.С. Подорожна. – Львів : ПАІС, 2009. – С. 51–56.

ПРАВОВЫЕ ДЕФИНИЦИИ КАК СРЕДСТВО ОБЕСПЕЧЕНИЯ СОЗДАНИЯ СОВЕРШЕННЫХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫХ АКТОВ УКРАИНЫ

В. Косович

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Университетская, 1, 79000 Львов, Украина*

В статье дана характеристика правовой дефиниции как средства нормопроектной техники. Уточнено понимание термина правовая дефиниция относительно дефиниций, используемых в нормативно-правовых актах Украины; выделены ее основные признаки,

рассмотрены виды и функции. Обращено внимание на требования, предъявляемые к правовой дефиниции, выделено правила и основания их использования при создании проектов нормативно-правовых актов.

Ключевые слова: правовая дефиниция, нормативно-правовой акт, нормопроектная техника.

LEGAL DEFINITIONS AS A MEANS OF CREATION OF PERFECT NORMATIVE ACTS OF UKRAINE

V. Kosovych

*Ivan Franko National University of Lviv
Universytets'ka Str. 1, UA – 79000 Lviv, Ukraine*

The article describes legal definition as a means of rule-creation technique. Understanding of the legal definition regarding the definitions used in the normative acts of Ukraine is clarified; its main features, functions and types are considered. Attention is paid to the requirements related to legal definitions; rules and reasons for their use are singled out.

Key words: legal definition, normative act, rule-creating technique.

*Стаття: надійшла до редакції 22.10.2012
прийнята до друку 09.11.2012*